

Biblioteken som råvaruleverantörer grindvakter till Google.

Biblioteken och Google Book Search Settlement

Siv Wold-Karlsen

I ett pressmeddelande 14 december [2004] meddelar Google att man ingått ett avtal med några av de största forskningsbiblioteken i USA och England om att skanna delar (15-20 miljoner böcker!) av deras fackbokbestånd, som sen skall göras tillgängligt via Internet. (bis 2004:4)

Sedan 2004 har Google lagt ut ungefär 7 miljoner biblioteksböcker på internet. Från många bibliotek, också utanför England och USA, och på USA-biblioteken har man dessutom skannat in upphovsrättsskyddade verk – utan att fråga upphovsrättsägarna.

Hösten 2005 gör USA-författare och USA-förläggare (via sina respektive organisationer: Authors Guild och Association of American Publishers) en grupptalan (class action) mot Google, som de anklagar för upphovsrättsintrång.

Hösten 2008 når man en förlikning: Google Book Search Settlement (Förlikningsavtal för Google Boksökning) Avtalet översätts till ett trettiotal språk och skickas ut över världen. Nu ska alla upphovsrättsägare som fått sina verk inskannade av Google få granska avtalet och besluta om de vill tacka ja eller nej till Googles erbjudande: 63% av de framtida inkomsterna från Google Boksökning ska gå till upphovsrättsägarna, 37% till Google.

Tidsfristen för att svara var först satt till 5 maj 2009, och 11 juni skulle en USA-domstol besluta om förlikningsavtalet kunde godkännas.

Men i slutet av april förlängdes tidsfristerna: Svarefristen är nu 4 september 2009 och 7 oktober ska Google-avtalet behandlas av en domstol i New York. Det var domaren som tog beslutet, men då hade flera olika grupper bett om en förlängning, alla med hänvisning till att det behövs mera tid för att sätta sig in i avtalet.

En grupp vetenskapare och fackförfattare hade bett om en förlängning på sex månader, en grupp skönlitterära författare ville ha fyra månader (som det också blev) och Google själv vill ha två månaders förlängning, eftersom:

The settlement is highly detailed,

and we want to make sure rightholders everywhere have enough time to think about it and make sure it's right for them.

Den förlängda tidsfristen ger också justitiedepartementet i USA tid att se närmare på huruvida avtalet ger Google en oacceptabel monopolställning.

What readers stand to gain

Google själv säger sig vara väl nöjd med förlängningen, men går samtidigt ut med ett ”öppet brev” till alla potentiella användare av Google Boksökning. Alla i USA, vill säga. För medan råvaran, de upphovsrättsskyddade böckerna, kommer från världens alla hörn, så är det endast inom USA man ska kunna få tillgång till dem via Google.

För användare utanför USA gäller, nu som tidigare, att Google ger gratis tillgång till inskannade böcker som inte längre är upphovsrättsskyddade. För användare inom USA öppnar Google-avtalet, om det går genom, fantastiska möjligheter – skriver Google, och exemplifierar:

Du är kanske andra-generations-amerikan och vill läsa böcker på dina föräldrars modersmål, grekiska. Eller du är forskarstuderande och behöver en bok som inte längre trycks (är out-of-print). I båda fallen kan du få problem. Troligen finns det inte så många böcker på grekiska i ditt lokala bibliotek eller bokhandel, och out-of-print boken finns kanske bara på ett bibliotek långt borta. Det är då Google-avtalet hjälper dig och ger dig en långt bättre tillgång till världslitteraturen än den du får genom bokhandel och bibliotek.

Än så länge gäller det bara i USA, men det finns potential för en världsomfattande expansion:

And while the Google Book Search Settlement will only allow for improved access in the U.S., we believe that this will constitute an unprecedented test bed for the development of similar services around the world.

Och, avslutar Google: När vi nu fortsätter diskussionen, är det viktigt att förstå vad det är läsarna har att vinna med ett Google-avtal.

Google tar steg för att bli ett superbibliotek, en superbokhandel, och kanske också ett superförlag. Det är ambitiöst, och det är ambitioner som kan få stora konsekvenser, inte minst för biblioteken och biblioteksbrukarna/medborgarna.

Google-avtalet och biblioteken

Från Akribie, BiS' tyska syskonorganisation, har jag fått ett par tidningsartiklar från Frankfurter Allgemeine Zeitung/FAZ (4 februari och 19 mars 2009). FAZ-artiklarna diskuterar Google-avtalet, och tar också upp bibliotekens roll i det hela.

En annan artikel (som jag också fått från Akribie) har ett hundraprocentigt biblioteks- och medborgarperspektiv. Det är ”**Google & the Future of Books**” av Robert Darnton, i The New York Review of Books, 12 februari 2009.

Robert Darnton är sedan 2007 chef för universitetsbiblioteket i Harvard, USA. Han är också kulturhistoriker med känsla för upplysningen och bibliotekens upplysningsansvar:

Libraries exist to promote public good: "the encouragement of learning" "Free To All"

Ansvar för att ge alla fri tillgång är förstås detsamma oavsett om böckerna är i tryckt eller digitaliserad form, och Darnton anser att på 1990-talet borde biblioteken ha gått samman och digitaliserat sina boksamlingar. Då kunde de ha gjort det utifrån ett samhälls- och medborgarintresse, som också tog hänsyn till upphovsrättsintressen.

Biblioteken missade sin chans, Google tog initiativet, och nu låter vi en viktig samhällsfråga – medborgarnas tillgång till information och kunskap – avgöras i en rättegång som primärt handlar om ekonomiska intressen. Om hur inkomsterna ska fördelas mellan Google och upphovsrättsägarna.

The district court judge will pronounce on the validity of the settlement, but that is primarily a matter of dividing profits, not of promoting the public interest.

Inkomstkällor

Inkomsterna från Google Boksökning ska delvis komma från reklam, men i huvudsak från dem som betalar för att få tillgång till det upphovsrättsskyddade materialet.

Här erbjuder Google tre olika licenser: En konsumentlicens för privatpersoner, en institutionslicens för universiteten och en "public access" licens för biblioteken.

Bibliotekslicensen ger biblioteksbrukarna rätt att läsa böckerna på skärmen, fast bara på en dataskärm i varje bibliotek. Om man vill printa ut boken, måste man betala via en konsumentlicens, och ingen licens ger rätt att ladda ned den digitala versionen.

Darnton skriver att Google, som ett introduktionserbjudande, kan tänka sig stå för kostnaderna för utskriften som görs på biblioteken. Det är förstås inte tänkt som en permanent ordning, och det är heller inget Google nämner i sitt öppna brev från 29 april.

Enligt avtalet står det Google fritt att höja licenspriserna hur mycket som helst, skriver Darnton, och påminner om bibliotekens bittra

erfarenheter med vetenskapliga tidskrifter i digital form. Här började man också på en ganska rimlig prisnivå, men priserna trissades snabbt upp till oanade höjder, och idag är det många bibliotek som använder orimligt stora delar av sin budget på digitala tidskrifter.

I samband med förlikningsavtalet,

hösten 2008, upprättades en Rättighetsklaringsbyrå (The Book Rights Registry) som ska se till att upphovsrättsägarna får sin beskärda del av inkomsterna. Via Rättighetsbyrån kan också upphovsrättsägarna påverka prissättningen, men som Darnton skriver: Vi kan inte förvänta oss att Rättighetsbyrån kommer att motsätta sig höga priser.

Upphovsrättsskydd och upphovsrättsägare

Google-avtalet diskriminerar illustratörer, vars rättigheter endast erkänns om/när de illustrerar barnböcker. Författare, översättare och förlag räknas alla som legitima rättighetsägare, men här kan det vara bäddat för oklarheter och konflikter.

Gäller det böcker in-print (som fortfarande trycks på förlag) ska Rättighetsbyrån, enligt avtalet, ge rättighetsägarnas 63% av inkomsterna till förlagen, som sedan ska betala ut pengar till författare/upphovspersoner "enligt avtal". Hur fördelningsavtalen ska utformas, återstår att se.

Handlar det om out-of-print böcker, kan pengafördelningen variera mellan: Allt till författarna/upphovspersonerna och: Hälften till upphovspersonerna/hälften till förlagen.

Av de 7 miljoner böcker som Google redan skannat in, är 1 miljon så gamla att de inte längre är upphovsrättsskyddade. 1 miljon är upphovsrättsskyddade och

in-print, men hela 5 miljoner är upphovsrättsskyddade och out-of-print.

För alla upphovsrättsskyddade böcker gäller: Rättighetsägarna måste höra av sig till Google och säga ett tydligt Nej! - Annars ingår böckerna automatiskt i avtalet.

Det är lite gammaldags statskyrkokost över Google-avtalet: Man måste vara aktiv, mycket aktiv, för att komma sig ut ur kyrkan/avtalet

Troligen finns det uphovspersoner/rättighetsägare som inte ens vet att det är

ett Google-avtal på gång, och bland out-of-print böckerna kan det finnas "orphan books" - böcker där man inte längre vet, eller kan bevisa, vem som är rättighetsägare

Det finns nog rätt många "värnlösa böcker" som Google gärna tar sig av

Förläggare, bokhandel, bibliotek

Out-of-print böcker kan vara våra att hitta även på antikvariaten, och de finns kanske endast i några få exemplar på biblioteken. Vem kontrollerar tillgången till out-of-print böckerna? – är därför en viktig fråga, och Google-avtalet ger kanske Google en möjlighet att också ta på sig förläggarrollen. Förutom bokhandels- och biblioteksrollen.

Om vi går tillbaka till bis 2004:4 och artikeln: "Google digitaliserar biblioteken?" så innehåller den några bekymrade kommentarer från Rory Litwin i Library Juice, som undrar vad Google-digitaliseringen betyder för bibliotekens förmåga att fortsätta att vara bibliotek. Kommer det att bli ett elektroniskt bibliotek eller en elektronisk bokhandel?

Rory Litwin antyder också att en del bibliotek känner sig smickrade av att bli föremål för Googles intresse, och att det kan vara en av orsakerna till att de så okritiskt och obetänksamt låter skanna in sina böcker, också de upphovsrättsskyddade.

I sin långtidsplan för 2007-2010 konstaterar Eblida (den europeiska biblioteks- organisationen) att Googles bibliotek- och digitaliseringsprojekt har väckt protester, framförallt vad gäller den upphovsrättsskyddade litteraturen.

Problemet är komplicerat, skriver Eblida. Det omfattar frågor om "fair use" i förhållande till legitima rättighetsintressen, och dessutom ändrar det själva grundvalarna för det som varit en allmänt erkänd informationskedja. (*"changes the very nature of the accepted information chain"*)

Eblida anser inte att Googles Library Project, Googles digitalisering av biblioteksböcker, är något som direkt angår Eblida: *this is not an area where Eblida can lobby in any traditional sense of the word*

Men Eblida lovar likväl att noga följa utvecklingen. Tyvärr är det inget som tyder på att Eblida gjort just det.

Tyska bibliotek och Google-projekten

I sin artikel "Ein solcher Diener bringt Gefahr in Haus" (En sådan tjänare utsätter huset för fara) i FAZ, 4 februari 2009, frågar Oliver Jungen hur tyska bibliotek förhåller sig till Google, biblioteksprojektet & förlikningsavtalet.

Försöker biblioteken förhandla fram så bra villkor som möjligt med Google?

Försöker de skapa alternativ till Google-projektet?

Tar de strid med Google? Ingalunda, svarar Jungen, efter att ha intervjuat några chefer på stora tyska bibliotek.

Statsbiblioteket i Bayern anser att det bästa vore om biblioteket själv kunde digitalisera sina samlingar, men till det finns det inga pengar. Därför har biblioteket sedan två år ett skanningsavtal med Google. Delar av avtalet är hemligstämplade, men det handlar om 1 miljon böcker som alla är så gamla att de inte är skyddade av upphovsrätten.

Det tyska nationalbiblioteket, som bevarar två tryckta exemplar av varje bok som kommer ut i Tyskland, har diskuterat om man också skulle ha ett digitalt exemplar, men har kommit fram till att det inte är nödvändigt.

På statsbiblioteket i Berlin tror man att Google, via avtalet med statsbiblioteket i Bayern, har fått vad man vill ha från tyska bibliotek.

Google-digitaliseringen är därför inte längre någon aktuell fråga, och man tycker också att Darnton överdriver farorna med ett Google-monopol.

Fully Participating Libraries

Bibliotek som låter Google digitalisera bibliotekets böcker, kallar Google för Fully Participating Libraries, och Google strävar efter att göra så många bibliotek som möjligt till fullt-ut-deltagande. Detta för att kunna skanna in så många böcker som möjligt.

För varje inskannat bok får biblioteket en digital bibliotekskopia (Library Digital Copy) men måste samtidigt förplikta sig att upprätthålla stränga säkerhetsåtgärder. För att hindra missbruk och obehörig tillgång till böckerna.

(*"take strict security measures to prevent misuse of their Library Digital Copy and to prevent unauthorized access"*)

Sveriges Författarförbund (SFF)

informerar på sin hemsida om Google-avtalet (25 mars 2009) och

skriver bland annat om Rättighetsklareringsbyrån som ska kontrollera att Google och biblioteken följer de säkerhetsprotokoll som ser till att författarnas verk inte sprids illegalt.

Bibliotek har, ganska anings- och ansvarslöst, ställt sina boksamlingar till Googles disposition. De har fungerat som Googles råvaruleverantörer och förväntas nu fungera som grindvaktare.

Men det kan väl inte vara bibliotekets uppgift att serva Google och bevaka upphovsrättsägarnas (och Googles) ekonomiska intressen? Och det måste väl finnas bättre sätt för bibliotek och upphovspersoner att umgås än att kommunicera via Google-avtal?

Göteborg, maj 2009

bis frågade Författarförbundet

Sveriges Författarförbunds syn på the Google Settlement

Förlikningsavtalet mellan Google och Authors Guild tillsammans med Association of American Publishers innebär att nya affärsmodeller prövas på en marknad som fortfarande är relativt outforskad. Av den anledningen är det svårt att med säkerhet bedöma vilken effekt förlikningen kommer att få i framtiden.

Sveriges Författarförbund ser dock positivt på att parterna har kommit överens om en avtalsreglering för Googles digitala användning av verken, vilket är ett klart framsteg i jämförelse med den utveckling vi har sett på musikområdet. Vidare anser förbundet att avtalet är gynnsamt för rättighetshavarna, då upp till 63 % av Googles intäkter går till författaren och eventuellt även till förlaget beroende på verkets klassificering. Förlikningen kan vara ett tillfälle att få spridning av äldre titlar, samtidigt som författaren tillförsäkras en rimlig ersättning för nyttjandet. Förbundet ser också positivt på att projektet kontrolleras av rättighetshavare genom grundandet av the Book Rights Registry. Vi ser därför ingen anledning att avråda våra medlemmar från att medverka i förlikningen.

Jenny Nilsson
Förbundsjurist, Sveriges Författarförbund

Vi hoppas på kommentarer från biblioteksområdet till nästa nummer!